

Dezvoltarea competenţei interculturale: de la documentele curente de politici la realităţi şi contexte imediate

Viorica **GORAŞ-POSTICĂ**
dr.hab. prof.univ., USM, CE PRO DIDACTICA

Rezumat: *Articolul dat prezintă rezultatele unui studiu de analiză a documentelor curente de politici educaţionale, relevante contextului academic universitar din Republica Moldova, secundate de o analiză a răspunsurilor la un mini-sondaj de opinie printre cadrele didactice şi manageriale din universităţile cu profil pedagogic. Cercetarea s-a realizat în cadrul proiectului* Promovarea şi dezvoltarea educaţiei interculturale în formarea iniţială a cadrelor didactice*, implementat de C.E. PRO DIDACTICA, cu sprijinul Fundaţiei pentru Copii Pestalozzi din Elveţia, care are ca finalitate dezvoltarea curriculară şi formarea iniţială şi continuă a cadrelor didactice din perspectiva competenţei interculturale.*

Cuvinte-cheie: *universităţi de profil pedagogic, educaţie interculturală, competenţă interculturală, viitori profesori, cadre didactice, manageri, valori culturale.*

Abstract: *This article presents the results of a study analyzing the current educational policy documents relevant for the higher education context in the Republic of Moldova, accompanied by an analysis of responses to a mini-questionnaire applied to the teaching and managerial staff of several pedagogical universities. The research was carried out within the framework of the project Promoting and Developing Intercultural Education in Initial Teacher Education, implemented by EC PRO DIDACTICA with the support of the Pestalozzi Children Foundation from Switzerland, which aims to promote curriculum development and the initial and continuous training of teachers from the perspective of intercultural competence.*

Keywords: *pedagogical universities, intercultural education, intercultural competence, future teachers, teachers, managers, cultural values.*

”Diversitatea culturală: o realitate inevitabilă, un clişeu contemporan?”

(Anca Nedelcu)

INTRODUCERE

Schimbările de divers ordin, inclusiv cele de natură economică şi socioeducaţională, au devenit caracteristici perpetue ale contemporaneităţii şi acestea reclamă ajustări adecvate şi operative ale structurilor şi conţinuturilor de învăţământ, astfel încât mecanismele de funcţionare să corespundă aşteptărilor şi necesităţilor cetăţenilor. Şcoala de toate tipurile, de la grădiniţă până la universitate, rămâne o verigă-cheie în pregătirea acestora pentru adaptarea la schimbare, dar şi pentru crearea/construirea unor contexte funcţionale de coabitare şi asigurare de progres continuu. Cercetarea calitativă în cauză s-a desfăşurat în cadrul proiectului *Promovarea şi dezvoltarea educaţiei interculturale în formarea iniţială a cadrelor didactice,* propunându-şi să abordeze problemele cu care se confruntă studenţii, viitori profesori, din 3 universităţi – de management al claselor multiculturale, cu elevi care provin din diferite regiuni culturale, geografice şi lingvistice, dar şi de didactică particulară a subiectelor cu tematică multi-, interculturală. Or, în prezent, există atât necesitatea, cât şi dorinţa, deschiderea instituţiilor de învăţământ superior de a iniţia/dezvolta un curs universitar (obligatoriu sau la alegere) în domeniul educaţiei interculturale (EIC), în vederea abilitării tinerilor pentru aprecierea diversităţii, pentru îmbunătăţirea şi valorificarea avantajelor comunicării interculturale [14].

În acest sens, diversitatea culturală este recunoscută ca o realitate inevitabilă, şi nici pe departe ca un uzitat clişeu contemporan [Cf. 9], comportând, în mod categoric, mai multe avantaje de divers ordin, în special educaţional. În pofida faptului că această diversitate a generat pe parcursul istoriei, pe diverse meridiane ale globului, multe cataclisme, iar în Biblie, pentru poporul ales, Dumnezeu insista să nu se amestece cu alte popoare, deşi, în drum spre şi din exil, contextele îngăduite de El au fost provocări doar ”interculturale” şi civilizaţia umană a învăţat enorm şi mai învaţă încă din acestea. Lecţiile trecutului şi ale prezentului ”îmbibate” de interculturalitate nu au fost încă învăţate, iar uşile de intrare şi de ieşire *în* şi *din* sunt multe, diferite şi, pe cât de atractive, pe atât de problematice, provocatoare, în cele mai dese cazuri.

CONTEXT POLITIC ŞI STRATEGIC

Examinarea documentelor de politici în domeniu, care reclamă şi adaptări/optimizări ale practicii educaţionale, vom începe-o cu legea de bază – Codul Educaţiei, care, în articolul 6, stipulează: „Idealul educaţional al şcolii din Republica Moldova constă în formarea personalităţii cu spirit de iniţiativă, capabile de autodezvoltare, care posedă nu numai un sistem de cunoştinţe şi competenţe necesare pentru angajare pe piaţa muncii, dar şi independenţă de opinie şi acţiune, fiind deschisă pentru dialog intercultural în contextul valorilor naţionale şi universale asumate”. Pe lângă alte noutăţi utile de semnalat în baza acestui document, ne vom limita la caracteristica personalităţii *deschisă pentru dialogul intercultural,* care este încadrată axiologic la nivel naţional şi universal, oferind o perspectivă amplă şi funcţională pentru generaţia în formare şi dezvoltare continuă, cu impact de durată asupra comunităţii din care aceasta face parte. Un alt paragraf relevant pentru subiectul nostru este şi art. 11 (2), în care se prezintă competenţele-cheie: competenţe de comunicare în limba română; competenţe de comunicare în limba maternă; *competenţe de comunicare în limbi străine*; competenţe în matematică, ştiinţe şi tehnologie; competenţe digitale; competenţa de a învăţa să înveţi; competenţe sociale şi civice; competenţe antreprenoriale şi spirit de iniţiativă; *competenţe de exprimare culturală şi de conştientizare a valorilor culturale* [4].

Prezintă interes în acest sens şi *Standardele de competenţă profesională ale cadrelor didactice din învăţământul general*, care la domeniul de competenţă 2. *Mediul de învăţare*, indicatorul *Cadrul didactic asigură un mediu de învăţare dezvoltativ*, cuprinde descriptorii: creează un climat relaţional de încredere, solidaritate şi respect, bazat pe principiile echităţii şi ale toleranţei; previne şi soluţionează conflictele, promovând atitudinea tolerantă şi acceptarea de opinii diferite; asigură dezvoltarea unor relaţii de colaborare deschise şi oneste între toţi subiecţii educaţionali; utilizează un limbaj de comunicare decent, respectuos şi motivant; asigură participarea democratică a copiilor/elevilor în cadrul procesului educaţional, respectând principiul diversităţii etc. [12, p. 6]. Într-adevăr, prevederile legale, fără alte acte reglatorii direcţionate inclusiv spre cadrele didactice, nu se pot implementa în mod evident, iar actorul educaţional de bază – profesorul – urmează a fi direct informat, format şi evaluat, în bază de competenţe transferabile în varii contexte educaţionale, pentru a nu reduce diferenţele la ”banalizarea folclorizantă (...) prin prezentarea obiceiurilor culinare sau vestimentare doar prin ineditul lor” [9, p. 131]. În contextul Republicii Moldova prezentările folclorice de la matineele din grădiniţe până la şezătorile elevilor de liceu ating cote alarmante (sic!), după noi, şi riscă să provoace efecte inverse, din păcate, prin repulsie sau situaţii ilare chiar, când tinerii contemporani nu se pot regăsi deloc în şi prin ele.

În Cadrul de Referinţă al Curriculumului Naţional (2017), la capitolul *Cetăţenia responsabilă*, se prevăd

rolurile asumate de un cetăţean responsabil, precum: înţelege şi promovează principiile democratice ale libertăţii, dreptăţii şi egalităţii: conştientizează faptul că fiecare fiinţă umană are o valoare înnăscută; demonstrează un respect pentru demnitatea umană, pentru nevoile şi drepturile omului; participă la procesele democratice; demonstrează responsabilitate globală, înţelegere şi apreciere pentru culturile diverse. În acelaşi document, la atributele generice ale absolvenţilor şcolilor se enunţă: *Persoanele angajate civic şi responsabile demonstrează: interes şi implicare în dialogul intercultural; preocupare pentru păstrarea şi valorificarea tezaurului cultural şi spiritual al Republicii Moldova şi pentru promovarea acestuia în lume; tendinţă de autorealizare în Republica Moldova* [2, p. 28]; *îşi cunoaşte şi apreciază propria identitate culturală; manifestă înţelegere, respect şi toleranţă pentru diversitatea culturală, etnică şi confesională; se implică în activităţi de promovare a identităţii culturale naţionale, în raport cu identitatea culturală europeană şi diversitatea culturală a lumii* [Ibidem, p. 32]. În curriculumul dezvoltat (2018), printre competenţele-cheie/transversale/transdisciplinare, la capitolul *Dezvoltarea socială* figurează: 1.2. *Aprecierea diversităţii culturale*, care se bazează pe *convingerea generală de valorizare a altor afilieri culturale, variabilitatea şi diversitatea culturală şi pluralismul perspectivelor, viziunilor şi practicilor trebuie privite pozitiv, apreciate şi protejate* [7, p. 6], urmată fiind de *profilul absolventului claselor primare*, care se structurează în conformitate cu patru atribute generice ale viitorilor cetăţeni, specificate la nivelul învăţământului primar în modul următor: *persoanele cu încredere în propriile forţe – îşi cunosc şi apreciază punctele forte şi domeniile care necesită dezvoltare; manifestă respect şi grijă pentru cei din jur; pot distinge între bine şi rău, între corect şi greşit; ştiu să pună întrebări pentru a înţelege mai bine o informaţie, pentru a-şi forma o opinie; îşi expun liber şi cu încredere ideile; îşi exprimă/împărtăşesc cu alţii satisfacţia şi bucuria pentru succesele obţinute; iau decizii, solicitând opinii şi sfaturi*. Apoi se caracterizează în acelaşi context *persoanele angajate civic şi responsabile,* care: *cunosc drepturile fundamentale ale copilului şi responsabilităţile asociate fiecărui drept; demonstrează interes şi participă la evenimente culturale şi sociale din şcoală şi din comunitate; manifestă interes şi respect pentru valorile şi opiniile altor persoane; cunosc şi respectă simbolurile naţionale ale Republicii Moldova; cunosc tradiţiile şi obiceiurile populare principale din Republica Moldova în diversitatea lor culturală şi participă la activităţi consacrate acestora* [2, p. 13, pp. 27-32].

În curriculumul *Educaţie pentru societate* (2018), printre valorile promovate, identificăm valorile democraţiei: libertatea, egalitatea, dreptatea, diversitatea, toleranţa, echitatea [8]. În acelaşi context, considerăm important de cunoscut şi de valorificat *provocările strategice de dezvoltare a Republicii Moldova către 2030,* dintre care, pentru problematica EIC, abordată pedagogic la nivel universitar, evidenţiem şi recomandăm pentru tematicile incluse în dezvoltarea strategică şi curriculară pe cele ce urmează [10, p. 18, pp. 54-55]:

Tabelul 1. *Provocări strategice pentru Educaţia 2030*

Vector conceptual	Prevederi strategice
Migrarea internă şi externă	În următorul deceniu, va continua migrarea de la sat la oraş. Satele mici şi medii vor rămâne principalele surse de populaţie tânără care se va stabili cu traiul în special în oraşele Chişinău şi Bălţi. Persoanele de origine străină vor avea o prezenţă socială, culturală şi economică mult mai vizibilă decât în prezent.
Filozofia de dezvoltare este centrarea pe om, şi nu pe individ	Această abordare ia în considerare faptul că, fiind o fiinţă socială, omul trebuie să trăiască în armonie cu alţi oameni şi că drepturile individuale nu pot fi afirmate prin încălcarea drepturilor altor oameni. Aceasta mai presupune şi edificarea unei societăţi paşnice, solidare şi de înaltă coeziune, compusă din oameni cu gândire critică şi liberi de obscurantism, o societate în care conflictele de orice tip şi magnitudine se rezolvă prin dialog, argumente şi respectarea strictă a drepturilor.
Principii şi standarde	Interdependenţă, egalitate şi nediscriminare, participare şi abilitare, responsabilizare; standardele privind drepturile omului şi egalitatea de gen.
Reducerea inegalităţilor de şanse	În funcţie de gen, vârstă, mediu de reşedinţă (rural/urban), etnie şi/sau limbă vorbită, dizabilitate în diferite domenii.
Dezvoltarea unor comunităţi şi a unei societăţi solidare şi incluzive	Familiile de romi, majoritatea sunt total dependente de plăţile sociale. Persoanele de etnie romă: rata scăzută a frecventării instituţiilor de învăţământ se datorează multor cauze, printre care efortul redus al părinţilor în încurajarea copiilor de a studia, căsătoriile timpurii şi discriminarea în şcoli, atitudinea faţă de copiii romi din partea colegilor şi chiar din partea cadrelor profesorale, neimplicarea copiilor romi în activităţi extraşcolare de reprezentanţii şcolilor.

Extinderea educaţiei dincolo de pereţii claselor	Cadrele didactice şi părinţii trebuie să echipeze elevii şi studenţii cu abilităţi şi atitudini cu ajutorul cărora vor aplica concepte academice în afara clasei şi vor percepe învăţarea ca pe un proces organic, nu unul limitat la mediile de predare tradiţionale.
Sistemul actual de formare iniţială şi continuă a cadrelor didactice	Nu asigură calitatea necesară a acestora pentru a răspunde provocărilor şi cerinţelor necesare pentru viitor şi pentru ajustarea cunoştinţelor la piaţa muncii şi la imperativele societăţii. O bună parte a cadrelor didactice sunt pregătite conform programelor profesionale depăşite, iar discrepanţa dintre teoria învăţată şi abilităţile solicitate la angajare nu motivează elevii şi studenţii să aibă o atitudine sârguincioasă în procesul educaţional. În acelaşi timp, sistemul educaţional nu asigură condiţii adecvate/suficiente pentru menţinerea şi stimularea performanţei profesionale a cadrelor didactice.

Din gama de acte reglatorii din învăţământul superior, care promovează EIC a studenţilor şi profesorilor, menţionăm aici *Regulamentul cadru cu privire la mobilitatea academică în învăţământul superior* (2014) [11] şi *Strategia de cercetare şi inovare a Universităţii de Stat din Moldova pentru perioada 2015-2020* [13], aceasta din urmă conţinând obiective semnificative pentru demersul în cauză: afilierea universităţii la un sistem integrat de informare privind strategiile de cercetare ştiinţifică şi competiţiile naţionale şi internaţionale lansate pentru obţinerea proiectelor; informarea şi diseminarea informaţiilor şi a bunelor practici în managementul proiectelor (de cercetare, de finanţare, transfer tehnologic, granturi naţionale şi europene, programe FP7, Horizon 2020 etc.); promovarea cercetării ştiinţifice pentru creşterea vizibilităţii rezultatelor, procesului şi consecinţelor formării profesionale iniţiale în cadrul USM.

ASPECTE METODOLOGICE CALITATIVE

Cercetarea cazuistică a unor aspecte cognitiv-formative şi atitudinal-comportamentale care formează competenţa interculturală a profesorilor şi managerilor universitari s-a desfăşurat în primul semestru al anului de studii 2018-2019, în cadrul proiectului descris anterior şi în paralel cu *Studiul de evaluare iniţială/baseline* [6]. Astfel, au fost implicaţi peste 50 de subiecţi de la cele 3 universităţi, participanţi la 3 evenimente din proiect (cu preponderenţă femei şi cu vechime de muncă eterogenă, de la 3 la 30 de ani), care, la întrebarea frontală ”Cât de mult mă reprezintă/mă regăsesc în domeniul EIC?” (*deloc; foarte puţin; puţin; mediu; foarte mult*) – în proporţie de 90% au răspuns *foarte mult* şi doar 10% – la *nivel mediu*.

Răspunzând în continuare la un mini-chestionar fulger, am obţinut o gamă de rezultate calitative, înregistrate până la această fază de proiect, cu referire la competenţa interculturală:

- am actualizat termenii-cheie cu privire la EIC;
- am identificat probleme reale privind conflictul intercultural în instituţiile de învăţământ din Republica Moldova;
- am conştientizat mai profund provocările educaţiei interculturale;
- am cunoscut mai bine tot ce ţine de educaţia interculturală, dar mi-au apărut întrebări de tipul: *Unde este echilibrul dintre avantajele şi dezavantajele educaţiei interculturale? Cum să găsesc armonia?*;
- cu părere de rău, am constatat că nu întotdeauna manifest o atitudine tolerantă, nediscriminatorie, dar sunt foarte motivată să mă formez;
- competenţa interculturală reprezintă o verigă de importanţă majoră, deşi greu realizabilă, în educaţia cetăţeanului conştient (pornind de la elevul din şcoală) şi în pregătirea viitorului profesor la orice disciplină;
- EIC este importantă şi necesară în societatea contemporană, inclusiv din punctul de vedere al procesului de globalizare;
- tema este actuală şi pentru studenţi, şi pentru elevi; trebuie educată deschiderea faţă de alte culturi, or, există nevoia stringentă de a realiza EIC.

Drept concluzie preliminară pe marginea acestor rezultate, în calitate de lecţii individuale învăţate, subliniem în formulă sintetică gradul sporit de motivaţie pentru a cunoaşte, a studia mai mult despre EIC, înţelegerea importanţei şi actualităţii acesteia, dar şi unele contradicţii care apar în mediul academic şi social. Opiniile expuse urmează a fi valorificate în proiectul dat, prin demersuri curriculare formale şi nonformale, astfel încât pregătirea iniţială a cadrelor didactice în domeniul intercultural *aici* şi *acum* să se optimizeze, dar şi să se canalizeze spre soluţionarea constructivă a unor probleme de atitudini şi comportamente ce apar în mediile multiculturale, la nivel academic şi social, în ansamblu [Cf. 6].

Deoarece fiecare proiect ţinteşte spre anumite schimbări, efectele acestora asupra resurselor umane, mai ales a beneficiarilor, se vizualizează prin *impactul imediat sesizat*, chiar şi după o perioadă relativ scurtă de evaluare iniţială, informare generală şi sensibilizare. Beneficiarii au enunţat, în această ordine de idei, efecte calitative,

precum: *a sporit interesul personal faţă de EIC şi o să mă informez mai detaliat asupra aspectelor EIC; am încercat să manifest toleranţă faţă de studenţii de alte religii, culturi, identităţi naţionale; am fost provocată şi am dorinţa de a mă implica în formări, pentru a obţine competenţe de gestionare a conflictelor; am înţeles faptul că ar trebui să am o implicare mai activă în dezvoltarea competenţei interculturale; am conştientizat complexitatea interculturalităţii, a avut loc o deschidere, o descoperire a propriei personalităţi din perspectiva EIC; dezvoltarea competenţelor profesionale şi a celei interculturale necesită metode lucrative; triada comportament social-conflict interetnic-rezolvare urmează a fi însuşită/asumată; sunt bucuroasă să particip în proiect; perfecţionarea competenţelor profesionale este la ordinea zilei, rezultatele fiind importante pentru societate, iar noi, participanţii, suntem mediatori; sunt recunoscătoare pentru includerea mea în proiect; planificarea unor vizite, excursii în alte ţări trebuie să se producă mai extins şi mai insistent, fără fobia de a fi într-un grup multietnic; în procesul de formare profesională continuă din şcolile generale şi din universităţi nu poate lipsi EIC*.

Printre subiectele de interes prioritar/provocări pentru profesorii universitari, care vor fi formaţi în domeniul dezvoltării curriculumului universitar din perspectiva EIC, s-au înscris: *necesitatea de a promova mai mult şi a ne forma o viziune clară, personală şi instituţională, vizavi de fenomenul toleranţei şi rolul său în procesul de educaţie interculturală în universităţi, ca răspuns la numeroasele provocări sociale; conştientizarea nevoii de schimbare pentru acceptare; cunoaşterea şi acceptarea diversităţii interculturale profesionale: a fi educator în Moldova şi a fi educator în Portugalia?; formarea/evaluarea competenţei interculturale; instrumente de măsurare a competenţei interculturale (CIC); metode de realizare a EIC; studii de caz; gestionarea conflictelor interculturale; toleranţă, atitudine nediscriminatorie; comunicarea interculturală cu studenţii*. Pentru profesorii universitari sunt necesare vizite reciproce, mobilităţi de lungă şi scurtă durată în alte universităţi din Moldova, dar şi studierea experienţei ţărilor europene. *Totul este interesant: materialul didactic, seminarele, trainingurile, experienţa colegilor; am vrea să învăţăm să elaborăm corect temele din curriculumul disciplinelor predate; am dori material metodic pentru proiectarea corectă a lecţiilor în condiţiile în care studenţii actuali sunt foarte diferiţi ca vârstă şi preocupări de dezvoltare în carieră.*

Printre alte necesităţi/provocări de formare în domeniul EIC pentru profesorii universitari, care coordonează stagiile de practică ale studenţilor, viitori pedagogi, se numără: *surse teoretice, suporturi informaţionale, audio, video, strategii care ar putea să ne ajute să lucrăm cu familiile transnaţionale în aspect intercultural (Mama e în Italie, tata – la Moscova, copiii sunt cu bunica – cum promovăm şi acest aliaj de tradiţii calendaristice, culinare, culturale?); Care ţări (popoare) sunt cele mai tolerante la diversitatea culturală şi care sunt mai puţin tolerante?; avem nevoie de fişe de observare comportamentală; propunem a organiza stagiile de practică intenţionat în grupe/clase multiculturale; să însuşim managementul conflictelor interetnice în rândul elevilor; în ceea ce priveşte practica pedagogică, ar fi oportun ca metodiştii să studieze situaţia reală creată într-o anumită şcoală din perspectiva interferenţei culturilor originare ale elevilor* etc.

Apreciem sugestiile valoroase oferite de subiecţi, care ne vor servi ca traiecte acţionale în proiectul curent şi vor contura specificul intervenţiei date, cu ţinte instituţionale şi personale. O altă provocare ce va fi exploatată în proiect va ţine şi de legătura procesului educaţional universitar cu didactica opţionalelor din învăţământul general, or, anacronismele şi restanţele vizibile şi la acest capitol perpetuează incoerenţe la nivelul formării iniţiale şi al inserţiei profesionale a specialiştilor debutanţi în şcoli şi în alte instituţii educaţionale [3].

CONCLUZII ŞI PERSPECTIVE

Datele calitative analizate şi interpretate în studiul nostru, având la bază documente curente de politici educaţionale, funcţionale la nivel naţional şi european/mondial, ne permit să optăm în mod avizat pentru promovarea educaţiei interculturale în formarea iniţială şi continuă a cadrelor didactice, pe de o parte, şi pentru continuarea implementării calitative şi extinse a proiectului abordat, pe de altă parte. Curriculumul universitar trebuie să fie îmbunătăţit şi completat cu module specifice direct orientate spre formarea/dezvoltarea competenţei interculturale la studenţi, viitori profesori, iar cadrele didactice universitare merită mai mult sprijin în dezvoltarea lor personală şi profesională, căci strategia universitară în această direcţie continuă a fi mai mult decât modestă şi faptul că aceşti actori sunt, în majoritatea cazurilor, autodidacţi în condiţiile complexităţii accelerate şi extinse a schimbărilor motivează efortul unor iniţiative şi căutări în această direcţie.

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE:

1. Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă. Pe: https://www.mae.ro/node/35919
2. Cadrul de referinţă al Curriculumului naţional. ME, IŞE, Chişinău, 2017.
3. Cartaleanu T., Cosovan O., Zgardan-Crudu A. Modele conceptuale ale cursurilor opţionale pe aria curriculară *Limbă şi comunicare*. Chişinău, 2017.
4. Codul Educaţiei al Republicii Moldova. 2014. Pe: https://lex.justice.md/md/355156/

5. Competenţa interculturală. Auxiliar didactic. Chişinău: C.E. PRO DIDACTICA, 2015.
6. Cristei A., Costache I. Cunoştinţe, atitudini şi practici de valorificare a educaţiei interculturale în instituţiile de învăţământ superior. Studiu de evaluare. Chişinău: C.E. PRO DIDACTICA, 2018. 32 p.
7. Curriculumul naţional. Învăţământul primar, MECC, Chişinău, 2018.
8. Curriculumul Educaţie pentru societate. cl. V-XII, MECC, Chişinău, 2018.
9. Nedelcu A. Fundamentele educaţiei interculturale. Diversitate, minorităţi, echitate. Iaşi: Polirom, 2008.
10. Notă de concept privind viziunea Strategiei Naţionale de Dezvoltare Moldova 2030. Pe: https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/viziunea_snd_2030_clean.pdf
11. Regulamentul cadru cu privire la mobilitatea academică în învăţământul superior. Pe: https://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=351368
12. Standardele de competenţă profesională ale cadrelor didactice din învăţământul general. Pe: https://mecc.gov.md/sites/default/files/standarde_cadre_didactice.pdf
13. Strategia de cercetare şi inovare în învăţământul superior. Pe: http://usm.md/wp-content/uploads/2010/09/Strategia-de-cercetare.pdf
14. https://prodidactica.md/portfolio/promovarea-si-dezvoltarea-educatiei-interculturale-in-formarea-initiala-a-cadrelor-didactice/

INTRODUCERE

Cartografierea ocupaţiilor reprezintă un proces de stabilire a setului de ocupaţii existente în sectorul economiei conform clasificărilor oficial aprobate: Clasificatorul Activităţilor din Economia Moldovei (CAEM-2), Clasificatorul